

Borut Košir

Zakonik cerkvenega prava 1983 – zadnji koncilski dokument

Uvod

Avtorji so enotni v tem, da je Zakonik cerkvenega prava iz leta 1983 zadnji veliki »dokument« II. vatikanskega cerkvenega zbora. V pravni jezik je namreč sestavljavcem zakonika uspelo prevesti koncilski nauk in njegova navodila za delo v pokoncilskem obdobju. Koncil je na mnogih področjih temeljito spremenil gledanje Cerkve na različnih teoloških in drugih področjih, tako na področju teologije in pastorage, kot tudi na to, da bi koncilsko teološko misel Cerkev posredovala na način, ki bo blizu in predvsem razumljiv sodobnemu človeku.

Za prenovu Zakonika cerkvenega prava iz leta 1917 je bila temeljna »nova koncilsko ekleziologija«, ki je postavila vernika in njegovo dostojanstvo, ki izhaja iz dejstva krsta, tudi v Cerkvi kot ustanovi pred vse druge razsežnosti. Zakonik natančno sledi *Dogmatični konstituciji o Cerkvi*. V kan. 204 ZCP 1983 pove, kdo ima v Cerkvi status vernika in s tem tudi dolžnosti in pravice, ki gredo vernikom v Cerkvi.¹ Prav tako tudi pove, da je Cerkev v svetu ustanovljena in urejena kot družba. To pa seveda pomeni, da ima svoj pravni sistem, ki jo kot institucijo podpira pri izvrševanju njenega poslanstva.²

Prvi je o potrebi po novem zakoniku spregovoril že papež Janez XXIII. Potrebni je bilo 24 let, da se je uresničil načrt, ki ga je papež napovedal dne 25. januarja 1959, ko je govoril o potrebni posodobitvi Zakonika cerkvenega prava.³ Koncil je odprl nepričakovana obzorja za prenovu Cerkve.

¹ Prim kann. 208-223 ZCP 1983.

² »Verniki so tisti, ki se s krstom včlenijo v Kristusa in postanejo Božje ljudstvo, so zato na svoj način deležni Kristusove duhovniške, preroške in kraljevske službe, vsak po svoji zmožnosti pa je poklican k izvrševanju poslanstva, ki ga je Bog zaupal Cerkvi, da ga spolnjuje v svetu. Ta Cerkev je v tem svetu ustanovljena in urejena kot družba, obstaja pa v katoliški Cerkvi, katero vodijo Petrov naslednik in škofje, ki so v občestvu z njim« (Kan. 204, §§1-2 ZCP 1983). »Pod imenom laiki razumemo tukaj vse vernike razen udov svetega reda in redovniškega stanu, potrjenega v Cerkvi, to se pravi vernike, ki so bili s krstom včlenjeni v Kristusa in s tem uvrščeni v Božje ljudstvo. Ti verniki so s krstom na svoj način postali deležni Kristusove duhovniške, preroške in kraljevske službe in izvršujejo svoj delež poslanstva celotnega krščanskega ljudstva v Cerkvi in v svetu« (C 31, 1).

³ AAS 51 (1959), 65-69: 68.

Potrebnih je bilo dvajset let študijskih prizadevanj za koncilskemu nauku ustrezno kanonskopravno ureditev. Ta je prenesla v pravne formulacije učenje II. vat. koncila in s tem zagotovila dosleden prenos koncilskega učenja v cerkveno prakso, z uvidom vedno večje prisotnosti Cerkve sredi sodobnega sveta.⁴

Tudi cerkveno pravo sledi razvoju Cerkve. V nekaj desetletjih se je pokazalo, da je treba zakonik iz leta 1917 ne le prilagoditi sodobnim potrebam Cerkve, kot so velevali sramežljivi predlogi še v letu 1960, pač pa da je potrebna temeljna in globalna prenova zakonika, kar je bilo še posebej jasno po koncilu.

1. Priprave in potek dela pri prenovi zakonika

Prenova zakonika cerkvenega prava je bila sad skupinskega dela v luči koncilskega učenja in njegovih navodil. Škofje so bili trikrat posebej in skupno povabljeni k sodelovanju. Na ta način so lahko pokazali svoj čut za vesoljno Cerkev. Tem so pomagali številni strokovnjaki na področju teologije, zgodovine in kanonskega prava. Institucije in posamezniki z vseh delov sveta so sodelovali pri težkem delu za pripravo novega zakonika.⁵

Revizija zakonika je bila izraz vrhovne zakonodajne oblasti rimskega papeža. Delo je ta poveril posebni papeški komisiji, ki so jo sestavljali strokovnjaki iz vse Cerkve. Različne usmeritve, dvomi in pristopi so zahtevali dolgo in vztrajno delo, da je bilo mogoče kolikor toliko ustreči vsem željam in predvsem zahtevam koncila. Papež sam je potrdil dokončno shemo zakonika in ga nazadnje razglasil s svojo apostolsko oblastjo.

Temelj vsega dela pri prenovi predstavlja govor papeža Pavla VI., s katerim je ob koncu koncila ustanovil in razglasil posebno komisijo za revizijo zakonika. Poudaril je predvsem dve stvari: ne gre samo za to, da je treba posodobiti obstoječe zakone, pač pa jih je treba prirediti duhu časa, novim potrebam, pred očmi pa je stalno treba imeti reforme, ki jih je uvedel II. vat. koncil. Kljub temu mora staro pravo ostati temelj nove zakonodaje.

⁴ Omenjeno izhaja iz Apostolske konstitucije *Sacrae Disciplinae Leges*, prav tako iz uvoda v zakonik, iz treh papeževih govorov, iz govora državnega tajnika in podpredsednika Komisije za revizijo zakonika z dne 3. februarja 1983, na uradni predstavitvi novega zakonika (*Comm.* 15 (1983), 3-41).

⁵ S pismom z dne 15. 1. 1966 so bili škofje povabljeni da pošljejo svoje mnenje in nasvete *de iure condendo* in da pošljejo imena strokovnjakov, ki bi lahko bili del komisije in svetovalci v različnih študijskih skupinah. Številne pripombe škofov, ki so jih ti poslali pisno, so bili velikega pomena, predvsem zaradi njihovih pastoralnih izkušenj, kot bremo v uvodu v zakonik. Prejeli so prve sheme posameznih delov zakonika. Te so bile sicer tajne, mogli pa so jih študirati *in loco*, skupaj s svojimi sodelavci. Tako so lahko poslali drugo skupino mnenj in nasvetov. Končno so vsi prejeli shemo iz leta 1980, ko je bil unificiran tekst novega zakonika v študijske namene.

Samo pripravo zakonika, zgodovino nastajanja zakonikovega teksta in smernice, ki jih je vrhovna oblast pri tem upoštevala, natančno opiše papež Janez Pavel II. v ap. konstituciji *Sacrae Disciplinae Leges*, s katero je inavguriral novi zakonik.⁶

2. Navodila škofovske sinode za pripravo prenovljenega ZCP

Za prenovo zakonika so cerkvenopravni strokovnjaki oblikovali deset temeljnih in splošnih izhodišč, ki jih je potrdila tudi škofovska sinoda leta 1967. Ta so naštetja v uvodu v novi zakonik:

1. Pri prenavljanju prava je treba povsem ohraniti pravni značaj, ki ga zahteva sama družbena narava Cerkve. Zato mora zakonik vsebovati določbe, da postanejo verniki v krščanskem življenju deležni dobrin, ki jih ponuja Cerkev in jih vodijo v večno zveličanje. Zato mora zakonik opredeljevati in varovati pravice in dolžnosti vsakogar do drugih in do cerkvene skupnosti, kolikor so v zvezi z bogočastjem in blagrom duš.

2. Med notranjim in zunanjim področjem, kar je lastno Cerkvi in je bilo stoletja v veljavi, naj vlada skladnost tako, da se prepreči spor med obema.

3. Da bi se čim bolj pospeševala pastoralna skrb za duše, naj se v novem pravu poleg kreposti pravičnosti upošteva tudi ljubezen, zmernost, človečnost, umerjenost, s katerimi naj se podpira ravnovesje ne le v uporabi zakonov s strani pastoralnih delavcev, marveč v sami zakonodaji, in naj zato določbe ne bodo prestroge, nasprotno, naj se več spodbud in priporočil, kjer ni potrebe, da se zaradi javnega blagra in splošnega cerkvenega pravnega reda ohranja strogo pravo.

4. Za složno delovanje najvišjega zakonodajalca in škofov v pastoralni skrbi za duše naj doslej izredne pravice glede spregledovanja splošnih zakonov postanejo redne, pridržijo pa se vrhovni oblasti vesoljne Cerkve ali drugim višjim oblastem samo tiste, ki zaradi skupnega blagra zahtevajo izjemo.

5. Treba je biti pozoren na načelo, ki se ga izvaja iz gornjega, to je načelo subsidiarnosti; v Cerkvi ga je treba toliko bolj uporabljati, ker je služba škofov s pridruženimi oblastmi božjepravna. Da se le ohranita enotnost zakonodaje ter vsem skupno in splošno pravo, se s tem načelom brani tudi primernost in potrebnost skrbeti za korist zlasti posamičnih ustanov z območnim pravom in z zdravo samostojnostjo območne izvršne oblasti, ki jim je priznana. Ko se torej opre na to načelo, naj novi zakonik prepusti ob-

⁶ Prim. *Codex Iuris Canonici* (scil. recognitus), v: AAS 75 (1983), pars II. auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, Civitas Vaticana 1983, Const. Ap., *Sacrae Disciplinae Leges. Codex Iuris Canonici – Zakonik cerkvenega prava (ZCP)*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II Promulgatus, Ljubljana 1983 (latinski tekst s slovenskim prevodom), Ap. konst. *Zakone svetega pravnega reda*), 11-21.

močnemu pravu ali izvršni oblasti, kar ni potrebno za enotnost pravnega reda vesoljne Cerkve tako, da se predvidi zdrava »decentralizacija«, če ni nevarnosti razkrajanja ali nastajanja narodnih Cerkva.

6. Zaradi temeljne enakosti vseh vernikov in različnosti služb in nalog, ki je utemeljena v sami hierarhični ureditvi Cerkve, je koristno, da se primerno opredelijo in zavarujejo pravice oseb. Tako naj se izvrševanje oblasti še jasneje razodene kot služenje, se bolj utrdi njeno izvrševanje in preprečijo zlorabe.

7. Da se bo to primerno preneslo v prakso, je treba posvetiti posebno skrb ureditvi postopka za varstvo subjektivnih pravic. Pri prenavljanju prava je treba biti pozoren na tisto, kar se je v tem že doslej pogrešalo, namreč na upravne pritožbe in prisojanje pravice. Da bi to dosegli, je treba jasno razlikovati različne naloge cerkvene oblasti, namreč zakonodajno, upravno in sodno, in primerno opredeliti, katera telesa naj izvršujejo posamezne naloge.

8. Na neki način je treba pretresti načelo, naj se pri izvrševanju cerkvenega vodstva ohrani ozemeljski značaj: zdi se namreč, da oblike današnjega apostolata priporočajo personalne pravne enote. V novem pravu naj se torej postavi načelo, s katerim se del božjega ljudstva, ki ga je treba voditi, določi po splošnem pravilu na osnovi ozemlja; nič pa ne brani, da bi, kjer se to zdi koristno, dopusti druge vidike vsaj hkrati z ozemeljskim vidikom kot merilo za določitev skupnosti vernikov.

9. Glede kazenskega prava, ki se mu Cerkev kot zunanja, vidna in neodvisna družba ne more odreči, naj bodo kazni na splošno naložene, nalagajo in odpuščajo pa naj se le v zunanjem področju. Vnaprej izrečene kazni naj bodo omejene na nekaj primerov in se naložijo le za najtežje prestopke.

10. Končno, kakor vsi soglasno priznavajo, je novo sistematično ureditev zakonika, ki jo zahteva nova prilagoditev, na začetku pač mogoče nakazati, ne pa točno opredeliti in določiti. To bo torej treba narediti šele po zadostni prenovi posameznih delov, da, šele potem, ko bo skoraj vse delo zaključeno.⁷

3. Način dela pri oblikovanju novega ZCP

Papeška komisija je bila po večini sestavljena iz škofov in duhovnikov, sodelovali pa so tudi nekateri laiki. Ves čas so v komisiji sodelovali člani s petih celin in izmed enaintridesetih narodnosti kot člani, svetovalci in drugi sodelavci: 105 kardinalov, 77 nadškofov in škofov, 73 svetnih duhovnikov, 47 redovnih duhovnikov, 3 redovnice in 12 laikov. Opravili so sistematično delo, ki je trajalo polnih 16 let. Vzpostavili so posamezne študijske skupine, upoštevajoč različnost argumentov, o katerih so razpravljali. Svetovalci so pripravljali pisna mnenja. O teh so potem razpravljali v skupinah

⁷ Prim. *Zakonik cerkvenega prava*, Ljubljana 1983, uvod, 29-31.

na periodičnih srečanjih. Tako se je rodila prva serija *Shemata*. Po tem, ko so o tej razpravljali na plenarnem zasedanju Komisije in ko so jo predstavili papežu, so jo v letih 1972-1977 razposlali vsem škofom in različnim organom v Cerkvi. Ko so v Rimu dobili odgovore s pripombami, so te obdelovali sedem let, vsako od shem posebej v desetih skupinah. Velikokrat je bilo treba začeti delo iz nič, da je prišlo do optimalnih rešitev.

Pri tem so se prizadevali pridobiti stališča javnega mnjenja, in sicer tako, da so izdajali revijo *Communicationes*, ki je izhajala od leta 1969 dalje. V teh je bilo mogoče najti zakonodajne dokumente, prav tako pa tudi zapisnike srečanj posameznih študijskih komisij, kakor so predelovale posamezne sheme.

Ni pa se bilo mogoče izogniti tudi nekaterim zapletom. Preliminarna shema, ki so jo imenovali *Lex Ecclesiae fundamentalis* (LEF), ta naj bi omogočila izdajo neke vrste »ustavo Cerkve«, ki jo je želel papež Pavel VI., pri čemer so ga podprli mnogi njegovi sodelavci in pravni strokovnjaki, končno ni obrodila sadov. Ta temeljni zakon naj bi vseboval najsplošnejše določbe, ki so skupne tako latinski kot tudi Cerkvam vzhodnih katoliških obredov. O tem so tekale globoke in včasih mučne razprave tako po komisijah kot tudi v časopisju. Končno je papež odločil, da je bolj modro, da od te zahteve odstopi. Umaknil je projekt LEF, kanoni, ki so bili izdelani za ta temeljni ustavni zakon Cerkve, pa so bili sistematično vključeni v posamezne knjige zakonika.⁸

Komisija je leta 1980 pripravila novo shemo, v kateri so kanoni že zaporedno oštevilčeni. Na papeževo željo so to shemo obravnavali oktobra leta 1981 na plenarnem zasedanju komisije, ki je bila razširjena z nekaterimi novimi člani s strani episkopata. Tu so bili dani še zadnji predlogi za spremembe, potem pa so shemo soglasno sprejeli in jo predložili papežu, da jo proglasi kot dokončni tekst, kar se je zgodilo aprila 1982. Janez Pavel II. je želel osebno proučiti celotni zakonik. Sodelovalo je osem strokovnjakov, ki jim je papež posebej zaupal. Po tem je odločil, da bo novi zakonik razglasil 25. januarja 1983. Tako se je končalo delo komisije, ki je bila ukinjena 2. januarja 1984.

3. Novi zakonik cerkvenega prava

Zakonik je bil razglašen 25. januarja 1983 s podpisom Ap. konst. *Sacrae disciplinae leges*, ki z avtoriteto razloži pomen nove zakonodaje, nahaja pa se *in capite libri*, na začetku novega zakonika.⁹

⁸ Seznam kanonov, ki naj bi jih vseboval LEF, se nahaja v: *Comm.* 15 (1984), 91-99.

⁹ Kot komentar omenjene Konstitucije glej: J. Beyer, *Constitutio Apostolica* »*Sacrae disciplinae leges*«, *Codicis renovati promulgatio*, v: *Periodica* 72 (1983), 181-204; A. Longhitano, *Chiesa, diritto e legge nella costituzione* »*sacrae disciplinae leges*«, v: različni avtorji, *Aventi anni del concilio. Prospettive teologiche e giuridiche*. Atti del con-

Že naslov Apostolske konstitucije je dovolj pomenljiv: *Sacrae disciplinae leges* (zakoni svetega pravnega reda). Po eni strani se uporablja termin *leges*, ki je morda manj primeren za označitev pravnih norm Cerkve; tu se namreč najpogosteje uporablja termin »kanoni«. Po drugi strani pa se uporablja tudi termin »sveti«, ki na poseben način pojasni izvor prava v Cerkvi. Pravni sistem v Cerkvi je v naslovu Konstitucije imenovan »pravni red« (*disciplina*), ime, ki ima dolgo kanonskopravno tradicijo. Beseda »disciplina« sama po sebi pomeni, da gre v Cerkvi za ljudi, ki živijo v pokorščini svojemu Učitelju in Cerkvi. Ti se učijo življenja v krščanski skupnosti, ki jo želi Kristus. Na ta način je pokazan tudi instrumentalni in pastoralni pomen zakonov v Cerkvi. Svoj pomen imajo le, če so v službi krščanskega življenja, v popolnem soglasju z voljo Ustanovitelja, v Cerkvi. Beseda »disciplina« predstavi razsežnosti, ki presegajo zgolj pravni vidik, ki je samo zunanji in formalni. Tako lahko bolje razumemo celotni krščanski »projekt«, ki ga temeljno oblikujejo pravila vere in tista, ki pospešujejo svetost, ki jo posreduje zakramentalno življenje.

Konstitucija že na začetku poudarja, da Cerkev vedno čuti potrebo po prenovitvi lastne zakonodaje, svoje discipline torej. Pri tem pa ostaja zvesta božjemu pravu, ki je posledica odrešenjskega poslanstva, ki ga Cerkev želi uveljaviti tudi preko svoje zakonodaje. Med zakonikom in II. vat. koncilom je tesna notranja vez. Ne gre torej samo za kronološko povezanost obeh dogodkov, pač pa za notranjo, eksistencialno povezavo.

Tudi način dela pri prenovitvi zakonika in na koncilu je bil enak. V obeh primerih je šlo za globok občutek za kolegialnost, bodisi pri stvareh, ki so popolnoma zunanjega značaja bodisi pri tistih, ki so esencialne. Na poseben način so bile v delo vključene škofovske konference, saj so pri delu za revizijo zakonika sodelovali strokovnjaki z vsega sveta, ki so jih v to delo vključile prav škofovske konference. Kljub povedanemu pa je končno zakonik izraz volje najvišjega zakonodajalca v Cerkvi, ki ga je tudi razglasil.

Vsi priznavajo novemu zakoniku, da upošteva neodtujljivo dediščino, ki jo črpa najprej v svetih knjigah Stare in Nove zaveze: to je prvi vir, ob katerem se je kanonsko pravo navdihovalo skozi vsa stoletja.

Apostolska konstitucija pravi: »Tu se nam zastavlja zdaj drugo vprašanje, kaj je pravzaprav zakonik cerkvenega prava. Da pravilno odgovorimo na to vprašanje, moramo v mislih preleteti tudi davno pravno dediščino, vsebovano v knjigah nove in stare zaveze, iz katere kot iz svojega prvega vira izhaja vse pravno in zakonodajno izročilo Cerkve.

Kristus Gospod namreč tiste bogate dediščine postave in prerokov, ki je polagoma rasla iz zgodovine in izkustva starozaveznega božjega ljudstva, nikakor ni odpravil, marveč dopolnil (prim. Mt 5, 17), da sedaj na nov in gobji način spada k novozavezni dediščini. Čeprav sveti Pavel, ko razlaga velikonočno skrivnost, uči, da se nam opravičenje ne daje iz del postave, ampak iz vere (prim. Rim 3, 28; Gal 2, 16), vendar ne izključuje obvezujoče

moči dekaloga (prim. Rim 13, 8-10; Gal 13-25; 6, 2) in ne zanikuje pomena pravnega reda v božji Cerkvi (prim. 1 Kor, pogl. 5 in 6). Tako na podlagi novozaveznih spisov razumemo vezi, ki to pomembnost tesneje povezujejo z odrešenjskim značajem evangeljskega oznanjevanja.

Ker je tako, je jasno, da zakonikov namen nikakor ni v življenju Cerkve ali vernikov nadomestiti vero, milost, duhovne darove in predvsem ljubezen. Nasprotno, zakonikov namen je dati cerkveni družbi takšno ureditev, ki daje prednost ljubezni, milosti in duhovnim darovom, hkrati pa olajša njihovo urejeno rast v življenju cerkvene družbe in posameznikov, ki ji pripadajo.

Kot prvenstven zakonodajni dokument Cerkve, oprt na pravno in zakonodajno dediščino razodetja in izročila, moramo imeti zakonik za potrebno sredstvo, s katerim se zagotavlja potrebni red, tako v zasebnem in družbenem življenju kakor tudi v dejavnosti Cerkve same. Zato mora zakonik poleg temeljnih, od njenega božjega ustanovitelja postavljenih ali na apostolsko ali kako drugo prastaro izročilo oprtih prvin cerkvene ureditve, in poleg najpomembnejših določb glede opravljanja trojne službe, zaupane Cerkvi, opredeliti še nekatera pravila in določbe za potrebno ravnanje. Še več, novi zakonik lahko na neki način pojmuje kot veliko prizadevanje prenesti ta nauk, namreč nauk cerkvenega zbora o Cerkvi, v govorico cerkvenega prava. Čeprav ni mogoče, da bi podobo Cerkve, kot jo je opisal nauk cerkvenega zbora, natančno prenesli v cerkvenopravni jezik, se bo zakonik kljub temu nenehno vračal k tej podobi kot prvenstvenemu izvoru, katerega poteze mora, kolikor je mogoče, izraziti po svoji naravi.¹⁰

Novi zakonik je bil Cerkvi predstavljen na slovesnosti dne 3. februarja 1983, ki so se ga udeležili tako predstavniki cerkvenih kakor tudi civilnih oblasti.

4. Zakonik vzhodnih Cerkva

Med tem je posebna komisija v dvajsetih letih pripravila tudi zakonik vzhodnih Cerkva, ki ga je razglasil papež Janez Pavel II., 18. oktobra 1990. Čeprav se zdi, da je ta zakonik nov, pravzaprav povzema zakonodajo, ki jo prinašata že trulanski koncil in II. nicejski koncil, ki so ga toliko stoletij upoštevale tako vzhodne kot tudi zahodne Cerkve. Po shizmi leta 1054 se je velikokrat zdelo, da je samo katoliška, to je latinska Cerkev sposobna imeti celovit pravni red. Vzhodne Cerkve, posebej tiste, ki niso bile povezane z Rimom, pa so velikokrat imeli za Cerkve drugega reda v primerjavi z latinsko Cerkvijo. V preteklem stoletju, ko se je začelo veliko delati na posodabljanju kanonskega prava, so se v tem procesu bolj ozirali na dekre-

vegno di studi: »Il Concilio Vaticano II venti anni dopo«, OFTeS, Palermo 1984, 109-140.

¹⁰ Janez Pavel II. *Sacrae disciplinae leges*, 2.

talno pravo latinske Cerkve kot na stari *ius commune*, ki je v prvem tisočletju urejeval življenje vseh Cerkva. Zakonik vzhodnih Cerkva želi ponovno utrditi njihovo dostojanstvo, ohraniti staro pravo in ga na primeren način posodobiti.¹¹

Kako velik eklezijski pomen ima izid zakonika vzhodnih Cerkva, je poudaril tudi papež Janez Pavel II., ko ga je razglasil z ap. konst. *Sacri canones*: »Vse od začetka kanonične kodifikacije za področje vzhodnih Cerkva ostaja jasna volja rimskih papežev, ki so želeli proglasiti dva zakonika, enega za področje katoliške latinske Cerkve in enega za področje katoliških vzhodnih Cerkva. S tem so hoteli pokazati na legitimne razlike, ki so v Cerkvi nastale po božji previdnosti. Ta Cerkev je združena po istem Duhu, zato mora dihati z dvema deloma pljuč, to je z vzhodnim in z zahodnim, živeti mora v Kristusovi ljubezni, kot z enim samim srcem, ki ima dve preddverji.«

5. Aplikacija

Latinski in vzhodni zakonik vsebujeta vrsto predpisov, ki so vključeni v življenje Cerkve s pomočjo različnih podzakonskih aktov in dopolnil, ki omogočajo lažjo vključitev in aplikacijo v vsakdanje življenje Cerkve. Prvo, kar ponujata Cerkvi, je jasnost na pravnem področju, zakaj jasna opredelitev pravic in dolžnosti omogoča pravičnost, enakost in ljubezen. Iz povedanega je jasen pomen zakonov za Cerkev, ki sicer sami po sebi zahtevajo, da jih izpolnujemo v duhu zvestobe. Pastirji imajo jasne norme, ki jim pomagajo opravljati njihovo službo. Vsak lahko pozna lastne dolžnosti in pravice, med katerimi je mogoče ob jasni zakonodaji pravilno razsojati. Zlorabe, ki lahko nastanejo zaradi pravnih vrzeli, je ob jasni zakonodaji mogoče uspešno odpraviti, prav tako se je mogoče pred njimi v prihodnosti učinkovito varovati. Krščansko občestvo se odslej lahko bolj konsolidarizira, kar pomaga k temu, da je bolj sposobno dajati prave apostolske sadove. Oba zakonika sta dopolnjena z drugimi splošnimi in posebnimi normami, interpretacija obeh je korektna. V duhu načela subsidiarnosti prepuščata ureditvi partikularnih zakonodaj vse tisto, za kar so delne Cerkve po svoji naravi pristojne. Tako prinašata v Cerkev zasuk mentalitete v področju prava in kanonskopравnih struktur. Naša naloga je predvsem študij kanonskopравnega področja latinske Cerkve, zato posvetimo še nekaj misli temu.

6. Druge splošne in posebne določbe

Zakonik mnoga področja prepušča zakonski ureditvi, ki je izdelana posebej in ki predstavljajo dopolnitev splošni zakonodaji, ki jo prinaša.

¹¹ I. Žužek, *Incidenza del »Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium« nella storia moderna della Chiesa universale*, v: *Ius in vita et in missione Ecclesiae. Acta symposii interna-*

V zvezi z zgoraj povedanim omenjamo kan. 2 ZCP, ki določa, da zakonik ne določa obredov. Pri teh se je treba ravnati po doslej veljavnih liturgičnih zakonih.¹² Liturgično pravo prinašajo posebni dokumenti in liturgične knjige, ki se jih je treba držati pri opravljanju svetih obredov. Za uskladitev liturgičnih obredov, posebej s IV. knjigo zakonika, je Kongregacija za svete obrede dne 12. septembra 1983 izdala poseben dekret s potrebnimi pojasnili.¹³

Kanon 360 ZCP prav tako določa, naj ureditev in pristojnosti Rimske kurije določa poseben zakon.¹⁴ Papež je z apostolsko konstitucijo *Pastor bonus* z dne 28. junija 1988 in z dvema *Andexa* zadostil temu naročilu novega zakonika, z dvema *Andexa* pa je tudi določil osebe, ki v kuriji delajo. V tej zvezi je leta 1992 izdal tudi posebni *Regolamento*.¹⁵

Kan. 1402 ZCP določa, da ob zakoniku določbe apostolskih sodišč ohranijo veljavo, ravnati pa se je seveda treba tudi po določilih tega zakonika.¹⁶ Določbe sodišč, na katere navaja zakonik, je natančno definirala Segnatura Apostolica z dne 25. marca 1986¹⁷, ki jih je potrdil tudi papež Pavel VI., Rota Romana pa je storila isto dne 18. aprila 1994.¹⁸

Kan. 1403 ZCP določa, da postopke pri razglašanju božjih služabnikov ureja poseben zakon.¹⁹ Ta zakon je bil proglašen istega dne kot novi zakonik, 25. januarja 1983 z Ap. konst. *Divinus perfectionis Magister*,²⁰ potem pa še drugi dokumenti, ki se nanašajo na zadeve svetnikov.

tionalis iuris canonici occurrente X anniversario promulgationis Codicis iuris canonici diebus 19-24 aprilis 1993 in Civitate Vaticana celebrati, Citta del Vaticano 1994, 675-751.

¹² Zakonik na splošno ne določa obredov, po katerih se je pri liturgičnih opravilih treba ravnati; zato ohranijo doslej veljavni liturgični zakoni svojo moč, razen če kateri izmed njih nasprotuje kanonom zakonika. Kan. 2 ZCP.

¹³ Dekret *Promulgato Codice* z dne 12. 9. 1983 in *Variationes in novas editiones librorum liturgicorum ad normam Codicis Iuris Canonici nuper promulgati introducendae*, v: *Notitiae* 20 (1983), 540-555.

¹⁴ Rimsko kurijo, po kateri papež navadno opravlja posle vesoljne Cerkve in ki v njegovem imenu in z njegovo oblastjo izvršuje službo v blagor in služenje Cerkvam, sestavljajo: državno ali papeško tajništvo, svet za javne zadeve Cerkve, kongregacije, sodišča in druge ustanove, katerih sestavo in pristojnosti določa poseben zakon. Kan. 360 ZCP.

¹⁵ Tekst konstitucije v: AAS 80 (1988), 841-930 in v: EV 11/787-1070, *Regolamento* iz leta 1992 v: *Apollinaris* 65 (1992), 449-502.

¹⁶ Vsa cerkvena sodišča se ravna po naslednjih kanonih, določbe sodišč apostolskega sedeža pa ohranijo veljavo. Kan. 1402 ZCP.

¹⁷ Dokument prinaša EV 8, Appendix, 523-587.

¹⁸ AAS 76 (1994), 508-540; ME 119 (1994), 567-596.

¹⁹ Postopke pri razglašanju božjih služabnikov za svetnike ureja poseben papeški zakon.

Za iste postopke se poleg tega uporabljajo predpisi tega zakonika, kadar se v tistem zakonu opozarja na splošno pravo ali gre za določbe, ki se jih po sami naravi stvari tičejo tudi ti postopki. Kan. 1403, §§ 1-2 ZCP.

²⁰ EV 8/545/610.

Veljavo splošnih zakonov imajo v skladu s kann. 29-30 ZCP tudi druga *directoria* in instrukcije posameznih uradov Rimske kurije.

7. Pomoč za pravilno interpretacijo

Zakon mora biti jasen: varovati se je treba dvomov in nejasnosti, ki jo povzročajo različne možne razlage istega zakona. Svojo lastnost splošnosti zakon dokaže s tem, da ga je mogoče brez večjih težav pravilno aplicirati na številne konkretne primere. Z mp. *Recognitio iuris canonici* z dne 2. januarja 1984 je papež ustanovil posebno komisijo za avtentično razlago novega zakonika.²¹ Z ap. konst. *Pastor bonus* pa je tej komisiji dal novo ime in ji določil pristojnosti. Odslej *Papeški svet za avtentično razlago pravnih tekstov* avtentično interpretira splošne zakone Cerkve, pri tem pa pomaga tudi drugim uradom Rimske kurije, da so pravni teksti, predvsem splošni izvršni odloki in navodila, v skladu z veljavnim pravom in oblikovani v pravilni pravni obliki. Prav tako pregleduje splošne odloke, ki jih izdajajo posamezne škofovske konference, da v pravnem pogledu zadostijo postavljenim zahtevam; prav tako na prošnjo zainteresiranih odloča v zvezi z območnimi zakoni in splošnimi odloki, ki jih izdajajo nižji zakonodajalci, da so ti skladni s splošnimi zakoni Cerkve.

Nazadnje ima vsaka cerkvena skupnost pravico dati si potrebne norme, statute in pravilnike, ki naj bodo v skladu z naročilom novega zakonika, harmonične z lastnimi pravili in tradicijo, morajo pa biti tudi v skladu z določili splošnega prava in ne smejo biti med seboj nasprotujoče si ali anahronistične.

Tudi posamezne škofije, ki imajo pravico izdajati za svoje področje lastne območne zakone, so bile povabljene, naj te proučijo pod vidikom nove zakonodaje, ki jo prinaša zakonik iz leta 1983. Prav tako so vse skupnosti posvečenega življenja in skupnosti apostolskega življenja v preteklih letih imele posebne kapitlje, na katerih so revidirali lastne statute in redovne konstitucije, v smislu duha, ki ga je vanje položil redovni ustanovitelj in v skladu z novimi normami. Vsaka kanonskopravna oseba mora prav tako urediti svoje določbe z veljavno splošno zakonodajo. K temu so zavezani tudi stolni kapitlji, cerkvene skupnosti, katoliške univerze, pobožne ustanove. Nenazadnje morajo tudi javna ali zasebna združenja vernikov uskladiti svoje statute z novimi zakoni in pridobiti potrditev s strani pristojnih cerkvenih oblasti. (Prim. kann. 299, §3; 304, §1 ZCP).²²

²¹ *Comm.* 15 (1984), 3-4; EV 8/516-519.

²² Nobeno zasebno združenje vernikov v Cerkvi ni priznано, če njegovega statuta ni potrdila pristojna oblast. Kan. 299, §3 ZCP. Vsa združenja vernikov, javna ali zasebna, kakršnegakoli naslova ali imena, naj imajo svoj statut, v katerem naj se določi namen ali socialna naloga združenja, sedež, vodstvo in pogoji, ki jih mora član spolnjevati, upoštevajoč potrebe in koristi časa in kraja. Kan. 304, §1.

8. Sprememba mentalitete in struktur

Pravo ima v Cerkvi svojo legitimnost, če je prilagojeno sodobnim potrebam v življenju in delovanju Cerkve. Navdihovati ga mora ljubezen, urejevati pa pravičnost. Biti mora živo pravo. To je bil tudi namen kanonske reforme, ki se je manifestirala predvsem z izdajo dveh zakonikov. V letih po II. vat. koncilu je bila izvedena globalna reforma cerkvenih institucij v skladu z določili samega koncila in navodil, ki jih je po tem dala pristojna oblast. V dveh zakonikih najdemo navodila za doseg tega pomembnega cilja v življenju Cerkve v današnjem času.²³

Zaključek

Prvi moderni zakonik cerkvenega prava je katoliška Cerkev dobila leta 1917. Ta je nastal po zgledu francoskega in nemškega zakonika iz začetka 19. stoletja. Pri nastajanju zakonika iz leta 1917 je sodelovala vsa Cerkev po svojih najodličnejših predstavnikih. Zato so pripravo tega zakonika imenovali kar nekakšen korespondenčni koncil. Zakonik je bil zato dobro sprejet. Kaj kmalu pa se je pokazalo, da skupaj z napredkom teologije, kulture in drugih znanosti, Cerkev potrebuje temeljito revizijo na teološkem in nenazadnje tudi kanonskopравnem področju. Janez XXIII. je leta 1959 napovedal tri pomembne dogodke: rimsko sinodo, vesoljni cerkveni zbor in pripravo novega zakonika cerkvenega prava.

Novi zakonik nekateri imenujejo zadnji koncilski dokument. Njegova priprava je bila dolga in obširna. V pravni jezik je bilo namreč prevesti temeljni nauk koncila, posebej njegove ekleziologije. Zakonik je bil pripravljen 20 let po zaključku koncila. Pred tem je Ap. sedež izdal različne dokumente zakonodajne narave, s katerimi je poskušal ugotoviti, kako določene pravne rešitve delujejo v praksi. Na podlagi učenja II. vat. koncila in pokoncilskih izkušenj, ob upoštevanju vseh zakonitosti kanonskopравne znanosti je bil novi zakonik pripravljen za objavo leta 1983.

Povzetek: Borut Košir, Zakonik cerkvenega prava 1983 - zadnji koncilski dokument

Zakonik cerkvenega prava iz leta 1917 je bilo v Cerkvi lepo sprejet, saj so poznavalci trdili, da je šlo bo njegovi pripravi kar za nekakšen »korespondenčni koncil«. Pri njegovi pripravi so sodelovali škofje in strokovnjaki s področja kanonskega prava z vsega sveta. Seveda so se časi posebej po obeh svetovnih vojnah močno spremenili, zato je bilo treba tudi življenje Cerkve tem novim dejstvom primerno prilagoditi. Papež Janez XIII. je zato leta 1959 poleg Rimske sinode napovedal tudi sklic vesoljnega cerkvenega zakona in prenovo Zakonika cerkvenega prava. Po zaključku II. Vatikanskega cerkvenega zbora

²³ Prim. *Il diritto nel mistero della Chiesa, I - Il diritto nella realtà umana e nella vita della Chiesa. Il libro I del Codice: Le norme generali*, III edizione, A cura del Gruppo Italiano di Diritto Canonico, Pontificia Università Lateranense, Roma 1995, 220-230.

so bili mnogi v dvomu, ali je mogoče bogate koncilске vsebine prenesti tudi v pravni jezik. Po dvajsetletnem napornem delu se je ob izidu Zakonika cerkvenega prava iz leta 1983 pokazalo, da je to mogoče. Zakonik cerkvenega prava iz leta 1983 tako mnogi opredeljujejo kot zadnji koncilski dokument. V tem dokumentu je Cerkev v pravnem jeziku izrazila bogat nauk zadnjega koncila.

Ključne besede: koncil, zakonik, koncilski jezik, zahodna Cerkve, vzhodne Cerkve, ekleziologija, zadnji koncilski dokument, pravni jezik, nauk cerkve, koncilski nauk, reforme, preoblikovanje zakonodaje, pastoralna naravnost cerkvene zakonodaje, juridizem, aktualizacija prava v Cerkvi

Summary: **Borut Košir, Code of Canon Law 1983 - the Last Document of Vatican II**

The Code of Canon Law of 1917 was well received by the Church, experts even said that the preparations therefor were a kind of a »council by correspondence«. Bishops and canon law experts from all over the world contributed to it. After two world wars, however, the situation of the world underwent tremendous changes and the life of the Church had to be adapted to these new conditions. Thus, in 1959 pope John XXIII announced not only the Roman Synod and the summoning of an ecumenical council, but also a revision of the Code of Canon Law. After the end of Vatican II quite a few people doubted whether it would be possible to translate the rich contents of the council into the language of the law. After twenty years of efforts the publication of the Code of Canon Law in 1983 showed that this was possible. Thus, this Code is often defined as the last document of Vatican II.

Key words: Vatican II, code, language of the council, Western Church, Eastern Churches, ecclesiology, the last document of Vatican II, language of the law, church doctrine, teachings of Vatican II, reforms, revision of legislation, pastoral orientation of church legislation, juridism, updating the law in the Church